

LA GUERRA DEL FRANCÈS AL PLA D'URGELL

per Francesc Rebolledo i Bonjoch

LA GUERRA DEL FRANCÈS. EXPLICACIÓ.

El 1808 Napoleó va decidir l'ocupació efectiva de tota la península ibèrica, i va començar el que a Catalunya anomenem "Guerra del Francès," a Espanya "*guerra de la Independència*" i els estudiosos anglesos "*Peninsular War*"¹. Aquesta guerra, que va durar sis anys, va començar el febrer del 1808 i va acabar a mitjan 1814. El 27 d'octubre de 1807, després de 13 anys de pau, arran del tractat de Fontainebleau entre Espanya i França, comencen les hostilitats. Les tropes franceses travessen els Pirineus com aliades d'Espanya, per en un principi ocupar Portugal, que era aliada dels anglesos, però es tractava d'una mentida i van acabar ocupant Espanya, primer de forma encoberta, i després obertament, en tot el territori i en totes les esferes.²

El poble català va patir horriblement, i el nostre país va acabar arruïnat: els camps i viles devastats, impostos, requisos, saqueigs dels soldats francesos, i no només aquests sinó que també actuaren així governants i exèrcit que se suposen del propi país.³

Napoleó va establir un Govern de Catalunya el 1810, i va proclamar oficial la llengua catalana. Es tractava d'una política d'atracció; si el sentiment nacional català reviscolava, Catalunya s'oposaria a Espanya i l'imperi francès podria annexar-se Catalunya.⁴ Alguns membres de les classes il·lustrades van cooperar amb els francesos, se'ls anomenava afrancesats.⁵

1) Congrés Internacional Bicentenari de les Guerres Napoleòniques. Guerra i poder en terres de frontera (1792- 1814). Annexions, repúbliques germanes i estats vassalls. Pàg. 1. Edició digital.

2) M. M. GURGUÍ / M. RIERA, "Un país en armes", a *Presència*, any XLIII, núm. 1890, pàg. 4.

3) Ferran SOLDEVILA. *Història de Catalunya*. Editorial Alpha, Barcelona, 1962, tom 3, pàg. 1289.

4) SOLDEVILA, 1962, pàg. 1273-1275.

5) SOLDEVILA, 1962, pàg. 1279.

Però el poble català, entenenent per tal la població humil, va plantar cara i els invasors només eren amos del terreny que trepitjaven i havien de viure contínuament a la defensiva.⁶

Segons el criteri de catalans del segle XXI, no es pot entendre que sent com era una guerra entre espanyols i francesos, que els catalans anessin a favor dels espanyols. Això es deu, entre d'altres coses, als desoris dels ocupants. A la resistència catalana contra l'exèrcit napoleònic calia sumar-hi el tradicional sentiment anti-francès, sobretot després de la guerra dels Segadors i la de Successió. Però en el sentiment de “religiositat, lleialtat dinàstica i patriotisme” que tenien els catalans, hi havia una barreja de patriotisme català i de patriotisme espanyol.⁷

Els francesos van ser foragitats de la major part de la península. Napoleó, amenaçat per les potències aliades, es decideix signar un tractat amb Ferran VII i tornar-li la corona espanyola (8 de desembre de 1813), i Catalunya va ser evacuada pels francesos.⁸

EL PLA D'URGELL POC ABANS DE LA GUERRA DEL FRANCÈS

Podem deduir com era el Pla d'Urgell immediatament abans de la invasió per les descripcions que en fa el francès Alexandre Laborde,⁹ que va recórrer la península entre 1798 i 1806, amb la intenció d'elaborar un inventari i dur a terme l'obra *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne*.¹⁰ Laborde va visitar Lleida ciutat entre 1801 i 1803.¹¹

De Catalunya va realitzar quatre mapes d'itineraris: “Perpignan á Barcelone”, “Barcelone á la Rivière Lacenia”, “Barcelona à Lérida” i “Lerida à Zaragoza.” Són força descriptius, a més amb rutes secundàries. El format dels mapes és vertical, com en l'itinerari de Lleida a Saragossa, cal situar el nord cap a la dreta. De Barcelona a Lleida, hi ha un sol mapa.¹² Aquests plànols, amb les seves rutes, descripcions de ciutats, muntanyes, etc., van ser de molta utilitat als francesos en la seva ocupació; són descriptius de la Catalunya de l'època de la guerra del francès i ens són de molta utilitat, actualment.

6) SOLDEVILA, 1962, pàg. 1284.

7) SOLDEVILA, 1962, pàg. 1263.

8) SOLDEVILA, 1962, pàg. 1294.

9) Alexandre de LABORDE. Fill d'una família acomodada, va exercir la carrera militar a l'exèrcit francès, durant la Revolució francesa (1789). Va ser ajudant major de la guàrdia nacional (1814). Estudiós que va escriure més de trenta obres, entre elles *Viatge pintoresc i històric d'Espanya*.

10) “El viaje a España de Alexandre de Laborde”. Tríptic publicat per l'exposició organitzada pel Museu Nacional d'Art de Catalunya, del 29 de maig al 27 d'agost de 2006. Redactat per l'Oficina de premsa del MNAC. Pàg. 4/23. (format digital)

11) Antoni SÁNCHEZ CARCELÉN. “Las consecuencias económicas de la ocupación napoleónica en Lérida”, *Hispania* vol. 72, número 241, pàg. 524.

12) Albert BARELLA, “Mapes itineraris de Catalunya del segle XVIII i començaments del XIX”. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, volum XIII, núm. 46, pàg. 20.

Per cert, hi ha una font que explica que Alexandre Laborde tenia vocació militar (lloctinent el 1789 a Bohèmia) i que, durant la guerra del francès, va fer de guia del mateix Napoleó¹³ quan va recórrer l'estat espanyol. Ja tindriem una altra intencionalitat, a més de la científica, que seria la de primer espia i després militar.

La descripció que ens fa Laborde és aquesta: “...Bellpuig, villa de 1200 personas, la qual está en medio de una campiña muy féráz en vino, granos y almendras. (...) Se dexa á Bellpuig, y se pasa sucesivamente al pueblo de Golmez, y al de Molleruza, cuyas casas son de barro, y á los de Vallfogona y Belloc, dexando á los lados á Sidamon, Fondarella, Palma y Alamós.(...) Aquí ya las campiñas se presentan menos agradables, cortadas por montecillo; y una hora despues se descubren las torres de la ciudad de Lérida...”¹⁴

Un punt que destaca Laborde és el de “Viage en posta” i explica “El particular que quiera tomar caballos para correr la posta por sí mismo á diligencias propias, y no de la nacion ó del estado, ha de solicitar la licencia...” i d’altres consells i explicacions dels viatges de postes per l'estat espanyol. Continua: “Leguas que hay de distancia de unos pueblos á otros, y que han de satisfacer los que corrieren posta, y deberán cobrar los maestros de postas.” I va anotar, les postes, i les llegües, sortint de Madrid, les més properes a nosaltres:

Postas	Leguas¹⁵
A Lérida	5
A Mollerussa	4
A Tárrega	4
A Cervera	2

De l'explicat anteriorment, podem deduir que Bellpuig tenia un elevat nivell demogràfic i agrícola, no tant aquesta zona que avui dia seria el Pla d'Urgell (“Aquí ya las campiñas se presentan menos agradables...”). Molt possiblement es deu al fet que Bellpuig es beneficiava molt més del riu Corb, ja que també el controlava.

Podem observar-hi també algun error (Palma, en lloc de Palau. Alamós enlloc d'Alamús, etc.). Un altre error seria “Vallfogona”. Quan Laborde parla de la construcció de les cases del Pla d'Urgell, diu que són de fang, observació errònia, ja que estaven fetes de tàpia, que ha estat la típica construcció de cases; els motius es deuen a la pobresa de la plana urgellenca, la facilitat de la construcció de la tàpia, i també per falta de pedreres. En canvi la zona de les Garrigues en té moltes, i molts dels seus habitants també n'eren treballadors, en totes les seves categories; per això hi ha més cases de pedra i menys de tàpia, en comparació amb l'Urgell.

13) Enciclopèdia.cat.

14) Alexandre LABORDE. *Itinerario descriptivo de las provincias de España y de sus islas y posesiones en el Mediterráneo: con una sucinta idea de su situación geográfica, población, historia civil y natural*, pàg. 24. Impresa a València per “Imprenta de Ildefonso Monpié,” any 1816.

15) LABORDE, 1816, pàg. 52.

Mapa de Lartigue-Vicq (1808) que descriu la ruta entre Barcelona i Lleida. Hi consten totes les poblacions entre Bellpuig i Lleida. (ANC)

Laborde cita també que a Mollerussa hi existia una casa de postes, és a dir, establiment on es realitzava la presa i canvi de cavalls per a correus, viatges o bestiar, i a més el servei de comunicacions fet amb cotxes. Les cases de postes estaven gestionades pel mestre de postes, que tenia al seu càrrec les cavalleries. A més, el francès calcula la distància entre Lleida i Mollerussa de cinc llegües. La llegua era una mesura itinerària, que variava segons els països o les localitats.

CATALUNYA ANNEXIONADA A L'IMPERI FRANCÈS. NOVA DIVISIÓ TERRITORIAL DE CATALUNYA

El decret d'annexió de Catalunya a l'imperi francès va ser firmat per Napoleó el 26 de gener de 1812. El 2 de febrer, Napoleó entregava el govern de Catalunya, perquè l'organitzessin a la manera imperial, a dos consellers d'estat intendants, quatre prefectes i quatre subprefectes i funcionaris subalterns, tots ells homes civils de l'imperi francès.¹⁶

Així es van crear a Catalunya quatre departaments a l'estil francès que eren:

- TER: amb capital a Girona
- SEGRE: amb capital a Puigcerdà
- MONTSERRAT: amb capital a Barcelona
- BOQUES DE L'EBRE: amb capital a Lleida¹⁷

Alban de Villeneuve¹⁸ havia de ser el prefecte per a les Boques de l'Ebre i havia de residir a Lleida ciutat. Villeneuve passarà a la història, a diferència dels militars francesos que ocupaven Catalunya, com un home respectuós dels catalans.¹⁹

Segons el decret imperial de 26 de gener de 1812, el departament de Boques de l'Ebre estava limitat: al nord pel Departament del Segre, a l'Est pel de Montserrat, al sud pel regne de València i a l'oest per Aragó, i comprenia aquests districtes:

- Primer: el de Lleida
- Segon: el de Cervera
- Tercer: el de Tarragona
- Quart: el de Tortosa

Per una altra banda, cada districte se subdividia en cantons i comunes o municipis.²⁰

El que avui dia són les comarques de Ponent tenia, al seu torn, onze cantons i cito només els que ens són més propers i rellevants:

1 i 2 Lleida (2): Lleida est, a l'esquerra del Segre amb els comuns d'Albatàrrec, Bell-lloc i Artesa de Lleida i Lleida oest, a la dreta del riu amb els comuns d'Alcarràs, Almacelles, Alguaire i Almenar.

16) Joan MERCADER, "Algunos aspectos de la administración napoleónica en tierras de Lérida", dins de *Ilerda* núm. VIII (1947), pàg. 53.

17) MERCADER, 1947, pàg. 53 i 54.

18) Alban de VILLENEUVE (1784-1850) economista i polític francès. El 1810 auditor del Consell d'Estat, el 1811 prefecte adjunt de Zierickzee Prefecte de Boques de l'Ebre (1812). Després de la caiguda de Napoleó, també va ocupar càrrecs rellevants.

19) MERCADER, 1947, pàg. 54.

20) MERCADER, 1947, pàg. 55.

Plànol de la divisió territorial de Catalunya feta pels francesos durant la seva ocupació, que seria el pas previ per a la seva annexió a França.

5 Cantó de Bellpuig: l'Urgell Central

6 Cantó de Borges Blanques fins a Mollerussa.²¹

Deixant de banda els altres districtes, veiem com la comarca del Pla d'Urgell (tenint en compte Bellpuig com a plana d'Urgell històrica), i Mollerussa tenien un lloc ben especificat i, per tant, rellevant.

La nova planificació administrativa ordenada per França, i duta a terme pels seus funcionaris, no afectava només l'organització civil, sinó també l'església. A França, Napoleó considerava els clergues com uns altres funcionaris qualssevol. L'administració francesa es va immiscir tant en la jerarquia eclesiàstica com a la seva organització general.²²

El citat Villeneuve, al seu Projecte d'organització eclesiàstica del Departament de Boques de l'Ebre, suggereix la idea d'agrupar en una sola diòcesi la de Lleida, les de Tortosa, l'Arquebisbat de Tarragona i aquelles zones que pertanyent als bisbat de Solsona, Urgell i Vic.

LA GUERRA DEL FRANCÈS AL PLA D'URGELL

El 27 de març (possiblement del 1809) els francesos eren a les Garrigues.²³ El 1810, les tropes invasores dominaven el Segrià, cometent tota mena d'abusos.

21) MERCADER, 1947, pàg. 59.

22) MERCADER, 1947, pàg. 69.

23) Josep LLADONOSA. *Història de Lleida*, tom IV, 1991, pàg. 674.

A la plana d'Urgell tot era desolació.²⁴ La terra no tenia braços ni animals que la conreessin, perquè eren requisats per a bagatges de l'exèrcit francès. La població disminuïa, el comerç era nul. Si a més hi afegim les contribucions forçoses dels invasors, les condicions eren molt difícils.²⁵

Cada dia augmentaven els emigrats, pobles sencers en rebel·lia. Moltes propietats havien estat segrestades, les presons franceses eren plenes de gent que no podien pagar les imposicions fiscals, cada vegada més abusives. Els detinguts patien tractes i càstigs inhumans-inhumans fins i tot pel codi napoleònic- la gent més pacífica se sumava a les partides de rebels.²⁶

Quan el 1810 els francesos ocupen Lleida i la plana d'Urgell, hi va haver grups de persones que lladrejaven i desertors dels dos bàndols que suposaven un perill per a la població autòctona.²⁷

Una altra informació d'aquesta guerra és la que possiblement està datada de l'any 1811, en què diu els llocs que ocupaven els francesos "*Los pueblos que ocupaban eran Balaquer, Mollerusa, Golmes, Borjas Juneda y algunos otros intermedios...*"²⁸ Del mateix 1811, tenim una altra narració, que explica l'arribada de Suchet a Lleida, amb una escolta de cuirassers, per parlamentar amb Macdonald. I diu així: "*Suchet reunió la mayor parte de las tropas en Mollerussa y Golmes, las pasó revista y regresó hacia Aragón.*"²⁹ Mollerussa i Golmés, pel fet d'estar en una via entre Barcelona i Lleida, amb continuïtat cap a Madrid i la resta de la península, és molt probable que fos un enclavament important per reorganitzar-se.

LA CONTRIBUCIÓ DE GUERRA

La caiguda de la ciutat de Lleida a mans dels francesos va significar dominar tota la ratlla del riu Segre, la frontera amb Aragó, controlar el passos a les valls pirinenques i els recursos agrícoles de la plana d'Urgell. Els invasors van imposar a Lleida una contribució de guerra de 6.000 duros per rescabalar-se de les campanyes, i més de 2.000 duros pel que fa al dret de conquesta.³⁰

L'11 de juny (possiblement del 1810) la Paeria va reclamar a Suchet una rebaixa de la contribució de guerra, o una demora en el pagament. A més també se li va fer saber el que les poblacions de Fondarella, Miralcamp, Mollerussa, Bell-lloc, Vilanova de Segrià, Alcarràs, Seròs, Torres de Segre i Alcanó havien aportat, en la contribució de guerra.³¹

24) LLADONOSA, 1991, pàg. 675.

25) LLADONOSA, 1991, pàg. 683.

26) LLADONOSA, 1991, pàg. 683.

27) Esteve MESTRE. *Història de Vilanova de Bellpuig*. Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L., 1999.

28) JOSÉ MUÑOZ MALDONADO. *Historia política y militar de la guerra de la independencia de España contra Napoleón Bonaparte, desde 1808 á 1814*. Publicació original, 1833, tom III, pàg. 41.

29) MUÑOZ MALDONADO, 1833, pàg. 48.

30) SÁNCHEZ CARCELÉN, 2012, pàg. 505.

31) SÁNCHEZ CARCELÉN, 2012, pàg. 509.

Com que la cavalleria destacada a Lleida necessitava palla i farratge, hi van haver de contribuir la major part de les poblacions. Lladonosa deixa constància d'algunes poblacions del Pla d'Urgell, Garrigues i Segrià (més avall dono el quadre explicatiu). A més, se'ls va exigir l'aportació de llegums. En total, la manutenció de l'exèrcit invasor costava 700 duros diaris.³²

Poblacions i quantitat de contribució de guerra³³

<i>Poblacions</i>	<i>Quintars de Palla</i>	<i>Poblacions</i>	<i>Quintars de Palla</i>
Artesa	400	Golmés	500
Bell-lloc	500	Juneda	500
Bellpuig	500	Mollerussa	500
Bellví	500	Puigverd	400
Borges Blanques	500	Sidamon	500
Castellans	400	Torregrossa	500
Castellnou de Seana	500		

El dia 11, l'autor no menciona la data, l'exèrcit francès va rebre de contribució de guerra quantitats –sembla ser que en moneda– dels pobles de Fondarella, Miralcamp, Mollerussa, Bell-lloc i d'altres, de la banda del Segrià.³⁴

El dia 27, l'autor no menciona la data, els ocupants van enviar una circular als pobles de Alcoletge, Alamús, Fondarella, Bell-lloc, Mollerussa, Vilanova de Segrià i Tèrmens, ordenant-los que subministressin 10 gallines i 10 pollastres “para las mesas de los Generales á quienes era muy debido obsequiar de todos modos.”³⁵

El 24 de maig (possiblement de 1810) els oficials francesos de Lleida van ordenar la requisició de 200 mantes pels pobles i llocs de comarques properes, però no van poder complir la seva ordre, ja que prop de Barbens i Figuerosa, mentre els francesos robaven per complir la seva ordre, els miquelets de la Seu d'Urgell i Cervera els van atacar i foragitar. I a prop de Borges Blanques, els francesos van ser foragitats per la cavalleria espanyola.³⁶

LA CARESTIA

Un altre vessant d'aquesta guerra és la carestia: “cap al 1813 els camps de cereals del Segrià i l'Urgell romanien erms, a les Garrigues i la Segarra també molts conreus estaven abandonats.”³⁷ A més, les epidèmies: els més humils per una alimentació inad-

32) SÁNCHEZ CARCELÉN, 2012, pàg.516.

33) LLADONOSA, 1991, pàg. 679.

34) Rafael GRAS DE ESTEVA. “Notas sobre la dominación francesa en Lérida”, dins de *Publicaciones del Congreso Histórico internacional de la guerra de la independencia y su época (1807-1815) celebrado en Zaragoza durante los días 14 á 20 de octubre de 1908*, tom IV, imprès el 1910 a Zaragoza Tip. LA EDITORIAL, 1910, pàg. 72.

35) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 81.

36) SÁNCHEZ CARCELÉN, 2012, pàg. 513.

37) Jaume MATEU, *La pagesia urgellenca abans del canal*, Fundació Salvador Vives Casajuana/Institut d'Estudis Ilerdencs. Editorial Rafael Dalmau, Barcelona, 1982, pàg. 103.

quada, i Jaume Mateu insinua si el mateix exèrcit francès va estendre disenteria, tifus i sífilis.³⁸

Per tot l'apuntat anteriorment, hi havia més defuncions que naixements. Per exemple, a Golmés, la mitjana de defuncions al llarg del període es va duplicar el 1809, i va augmentar l'any següent. Al Palau d'Anglesola, la mitjana de defuncions va ser, més o menys, la mateixa que a les altres poblacions. Les defuncions es van duplicar el 1811, i va ser molt superior als 1810 i 1812.³⁹

La mortalitat va estar situada entre un 400 i 500 mil. Aquest darrer paràmetre seria el de Golmés el 1810. A la mortalitat infantil, cal afegir-hi l'augment de la mortalitat fins als catorze anys. A més, cal destacar la baixada de casaments, molt per sota de la mitjana del període 1755-1862. Serien els casos de Golmés per als 1805-7-12, i el Palau d'Anglesola per a 1805-7-9-10.⁴⁰ Per tant, menys nupcialitat comporta, entre d'altres coses, menys natalitat.

Al Pla d'Urgell, donada la falta de blat i verdures, molts s'alimentaven amb herbes silvestres, amanides amb sal i oli, i s'elaborava un símil de pa, cuit a base de segó i pinyola d'olives.⁴¹

LLISTA PÒSTUMA D'AFUSELLATS DEL PLA D'URGELL

Gras i Esteva⁴² explica que a l'arxiu parroquial de Sant Joan de Lleida (llibres de defuncions, tom 8 è Fol. 83)⁴³ mentre els francesos van dominar la capital, van ser molts els afusellats i procedents de diferents pobles de ponent. Del seu traspàs no es va fer l'oportuna inscripció, a la partida de defunció, dels llibres parroquials. Els mossens Maties Corbella –beneficiat d'aquesta església– i Antoni Pàmies –franciscà– tenien referències pel seu propi compte, d'algunes d'aquestes persones executades –es tracta de dues llistes respectivament– i Manuel de Villar, visitador general de bisbat de Lleida, va ordenar que es transcrivés tot plegat, un cop ja alliberada Lleida, pertinentment els noms, cognoms, llocs, etc., i que així quedés constància eclesiàstica digna. La data d'aquesta ordre és de 20 de gener 1816.⁴⁴ Algunes fonts apunten que, entre el 23 de maig de 1810 i el 12 de setembre de 1813, els ocupants van afusellar 201 persones, entre homes, dones i nens.

Del pla d'Urgell hi ha constància de les següents persones:

38) MATEU, 1982, pàg. 104.

39) MATEU, 1982, pàg. 106.

40) MATEU, 1982, pàg. 106.

41) MATEU, 1982, pàg. 103.

42) Rafael GRAS I ESTEVA (Lleida 1870–Zamora 1921), arxiver i historiador, llicenciat en filosofia i lletres. El 1895 va ser arxiver de la Paeria de Lleida, va catalogar i ajudar a conservar diferents documents. Va ser cronista oficial de la ciutat (1899). I la seva obra és molt veraç, ja que les seves recerques són abans de la Guerra Civil, i molta documentació que ell va consultar encara no estava destruïda.

43) El més probable és que aquestes fonts avui dia estiguin destruïdes a causa de la guerra civil. Nota de l'autor.

44) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 433.

- Bonaventura Buret de Bell-lloc. Antoni Arribau de Mollerussa. Josep Salvia de Bellvís.⁴⁵
- 21 de novembre de 1811. Blas Tarrós de Castellnou de Seana. 3 de febrer de 1812 Josep Niubó de El Poal. 10 de febrer de 1812 Miquel Segarra de Torregrossa.⁴⁶
- 27 d'agost de 1812, Francesc Boset de Bell-lloc.⁴⁷
- Any 1810: Francesc Buset de Bell-lloc (casat). Bonaventura Buset de Bell-lloc (solter).⁴⁸
- Any 1811: Antoni Arribau de Mollerussa. Josep Salvia de Bellvís (solter).⁴⁹
- Any 1812: Josep Niubó del Poal. Miquel Segarra de Torregrossa.⁵⁰
- Any 1810: Bautista Salvia de Bellvís (solter).⁵¹

LA BATALLA DEL MARGALEF

El que podem dir avui dia sobre Margalef és que forma part del terme municipal de Torregrossa. Però, fa temps, havia estat lloc poblat i amb municipi propi. Ja se'n parla a finals del segle XII. Va formar part de la senyoria de Torregrossa des del segle XIII. Al fogatge de 1365- 1370, es classifica Margalef com a “lloc.” La *Gran Geografia Comarcal de Catalunya* explica que va quedar despoblada al primer terç del segle XV. Podria ser que aquesta asseveració no fos correcta o que posteriorment fos repoblada, ja que existeixen dades – durant la guerra dels Segadors- que mencionen Margalef en els dietaris de la Generalitat de Catalunya, en referència als impostos derivats de la guerra, i es parla de “taulers” o funcionaris. Concretament diu que els taulers de les Borges, Arbeca, Juneda, Margalef i d'altres tenien de salari 2 sous per lliura. Per tant, si consta que Margalef contribuïa, és que estava per força habitada.⁵² El que resta per precisar és quan Margalef va despoblar-se i va passar a ser, definitivament, una partida de Torregrossa.

QUIN MARGALEF VA SER L'ESCENARI DE LA BATALLA?

Hi ha una polèmica sobre quin Margalef va ser l'escenari de la batalla, de la guerra del francès, si el del pla d'Urgell o el del Priorat.

Les fonts a favor del Margalef del Priorat són:

- *Diccionari d'història de Catalunya*, de Jesús Mestre publicat per edicions 62.
- La *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, volum 11 (obra de Enciclopèdia Catalana SA)

45) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 103.

46) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 105.

47) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 107.

48) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 108.

49) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 108 i 109.

50) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 111.

51) GRAS DE ESTEVA, 1910, pàg. 113.

52) Francesc REBOLLEDO. “La guerra dels segadors al pla d'Urgell. Especial incís en el cas de Mollerussa” Dins de *Miscel·lània d'estudis. Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 25 (2012), pàg. 57.

- El treball divulgatiu fet a propòsit de la commemoració del 200 aniversari de la guerra del francès

Les fonts a favor que era el Margalef del Pla d'Urgell són:

- el mapa del “Théâtre des opérations des l'Armée d'Aragon aux ordres de S. Exce. Le Maréchal Suchet” situa la batalla de Margalef a l'agregat del mateix nom del municipi de Torregrossa.
- l'estudiós Gustau Adzerias i Causi⁵³
- Antoni Sánchez i Carcelén.⁵⁴
- Rafael Gras de Esteva a la seva obra *Lérida y la guerra de la independencia* –obra del segle XIX– explica que “*Cuando más confiado marchaba éste, por el Llano de Margalef, vió sorprendida su primera columna*” Per la qual cosa es referia, indirectament, al Margalef del Pla d'Urgell.

La meua conclusió, contrastant uns arguments i altres, és que són més sòlids els que van a favor que la batalla va tenir lloc al Pla d'Urgell, sense cap mena de dubte.

PRECEDENTS DE LA BATALLA DE MARGALEF

El general Suchet va rebre ordres de conquerir Lleida, Mequinensa i Tortosa, amb l'objectiu d'aïllar Catalunya de la resta de l'estat espanyol. A principis d'abril, disposava d'una força de 23.140 homes. Després de deixar uns 10.000 homes al general Laval per mantenir l'ordre a Aragó, amb la resta d'efectius surt cap a Lleida, no pot agafar el camí més recte –que passa per Fraga– perquè els resistents aragonesos han cremat el pont de fusta per passar el riu Cinca i ha d'anar pel camí que passa per Alcubierre i Monsó.

El dia 13, pel camí d'Almacelles, arriba a prop de Lleida Suchet, amb la brigada Vergés, 13è de cuirassers i les companyies auxiliars. Lleida estava protegida per la seva muralla terraplenada, flanquejada per alguns fossars i torres antigues, però la verdadera fortalesa era la ciutadella, aixecada sobre un turó abrupte, de més de setanta metres sobre el nivell del riu. A dins de la ciutadella hi havia la seu vella i el castell de la suda. A més la ciutat estava defensada per 8.000 homes i cent peces d'artilleria, manats tots pel mariscal de camp Jaime García Condé.⁵⁵ Suchet, amb els seus 12.000 soldats, només pot bloquejar la plaça ubicant les brigades Habert, Buget i Vergés a la riba dreta del riu Segre per controlar els camins de

53) Gustau ADZERIAS I GAUSÍ, “Ignorància o manipulació històrica?”, pàg. 8. Gener de 2009. Document en pdf extret de l'enllaç http://cch.cat/pdf/ignorancia_manipulacio.pdf

54) Antoni SÁNCHEZ, “La guerra del francès a Lleida (1808- 1814)”, *Hispania nova*, núm. 8 (2008), pàg. 18 i 19 (pàgines sense numerar).

55) Jaime GARCÍA CONDÉ (Ceuta 1751- Mèxic 1826), oficial de l'exèrcit espanyol que es va destacar a les colònies americanes, i durant la guerra del francès, que va ser ascendit a Mariscal de Camp.

Corbins, Monsó i Fraga. El general Harispe⁵⁶ té tres batallons a la riba esquerra, per controlar el cap de pont i el general Musnier a l'altura d'Alcoletge, amb sis batallons i forces de cavalleria, per observar els camins de Barcelona i Tarragona.

O'Donnell⁵⁷ preparava, des de Tarragona, una expedició de socors a Lleida; una de les seves divisions era a Cervera i comptava amb l'ajuda de les poblacions sollevades en armes de l'alt Segre. Suchet se n'assabenta i per comprovar-ho surt cap a Balaguer el 19 d'abril, amb les tropes del general Musnier per cobrir-hi el pont i tallar el de Camarasa. El dia 21 amb set batallons i cinc esquadrons arriba a Tàrrega, on s'assabenta que O'Donnell ha reunit les seves forces a Montblanc i que la seva intenció és marxar cap a Lleida per la carretera de Tarragona.

O'Donnell, amb les divisions de Ybarrola i de Pyrez –que sumaven 7.000 soldats d'infanteria i 400 genets– i amb tres canons de campanya, arriba a Vinaixa, on passa la nit i rep un despatx del governador de Lleida que l'avisava que una bona part de l'exèrcit francès se n'ha allunyat. Llavors decideix accelerar la marxa cap a la capital de la terra ferma.

DESENVOLUPAMENT DE LA BATALLA DE MARGALEF

El dia 23 d'abril, l'avantguarda de les tropes d'O'Donnell –formada per la divisió Ybarrola– travessa la plana de Margalef i contacta amb les avançades franceses, que vigilaven el cap de pont de la riba esquerra del Segre. Aleshores el general francès Harispe –sabedor de tot això– es posa al front d'un esquadró de 4t d'hússar⁵⁸ i del “voltiguers” de l'11è de línia francès, bloquejant l'avançament espanyol. Després d'un intercanvi de trets, els espanyols són rebutjats i s'han de replugar sobre la divisió Ybarrola, la qual marxava en columna per la carretera i no sabien que el general francès Musnier, procedent de Tàrrega amb 5 batallons d'infanteria i 3 esquadrons del 13è de cuirassers, els cauria sobre el flanc dret.

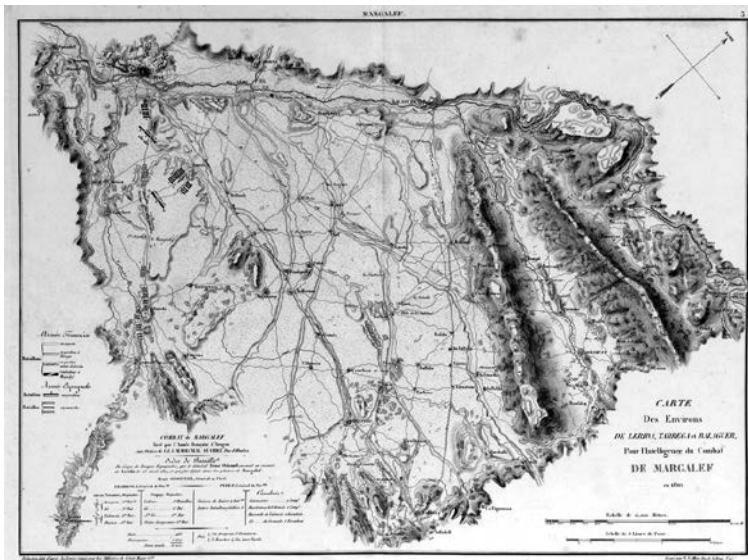
Els tres esquadrons de cuirassers (francesos) arriben i carreguen contra la infanteria i la cavalleria espanyola de la divisió Ybarrola, els quals, sense temps per formar tots els seus batallons en ordre de batalla, reculen desordenadament. El general O'Donnell pot replugar els fugitius darrera la seva segona divisió – la de Pyrez- i es retira cap a les Borges Blanques i Montblanc.

El resultat va ser desastrós per a l'exèrcit espanyol: 300 soldats d'O'Donnell van quedar al camp de batalla, i 5.617 són presoners dels francesos. Un general,

56) Jean-Isidore HARISPE (Baigorri 1768-Lakharre 1855). El comte d'Harispe va lluitar al país valencià (1810), poc després va prendre Morella i va derrotar el general O'Donojou. El 1811 va ocupar Paterna i va contribuir a encerclar València (al tercer setge 1811-1812). Quan les tropes napoleòniques van retirar-se va ser ferit a la batalla de Tolosa (Llenguadoc 1814).

57) Enrique O'DONNELL (Sant Sebastià 1776-Montpeller 1834), militar castellà d'origen irlandès. Va ingressar als quinze anys a l'exèrcit i en iniciar-se la guerra del Francès era general. Va trencar el setge de Girona i va ser nomenat capità general del Principat. El 1810 va derrotar els francesos a la Bisbal. Acabada la guerra del francès, Ferran VII el va destituir per les seves idees liberals i s'exilià a Llemotges

58) Els hússars eren un cos de soldats de cavalleria lleugera, uniformats brillantment.

Plànol de la batalla de Margalef. Collin, Etienne, grav. Carte des environs de Lerida, Tarrega et Balaguer, pour l'intelligence du combat de Margalef en 1810. Servei d'Arxiu i Llegats de l'IEI.

el brigadier Despuig, vuit coronels, tres canons i tres banderes també són capturades. Els francesos només tenen 23 morts i 82 ferits.

CONSEQÜÈNCIES DE LA BATALLA DE MARGALEF

Suchet prepara el setge, i ordena que vingui de Monsó el tren de setge, reunit pel general d'artilleria Valeé, i de tots els elements necessaris del coronel Haxó, cap d'enginyers. Com a operació prèvia, la nit del 26 al 27 desallotja les posicions d'avançada espanyoles obligant les tropes a refugiar-se a l'interior de la capital de la terra ferma. Formalitzat el setge i després de durs combats, el migdia del 14 de maig, García Conde ordena hissar bandera blanca al castell, en senyal de rendició. Per a la seva formalització Suchet designa el general Valée per la referent al castell i al coronel Haxo, al fort de Gardeny.

A les quatre de la tarda, les tropes defensores de Lleida surten per les bretxes en formació i lliuren les armes; marxen presoners cap a França 7.748 homes, entre oficials i tropa. El nombre de baixes durant el setge fou de 1.200 homes, 475 estaven ferits. Amb la conquesta de Lleida, Suchet dominava la línia del Segre i conseqüentment la frontera amb Aragó, que obria el pas de la zona pirinenca i l'explotació de recursos agraris del Pla d'Urgell.

El dia 17 – l'autor no menciona el mes- probablement de l'any 1810 es van començar a enterrar els cadàvers insepulcs que hi havia a Margalef des de la batalla del mes de abril.

LA FI DE LA GUERRA

La invasió al final es va acabar perquè tothom, invasors i catalans, classes altes i baixes, absolutistes i liberals, tots, volien la pau. Aquesta va arribar quan Van Halen – oficial mercenari que s’havia canviat de bàndol diferents cops- a primers de febrer de 1814, amb l’ajuda del baró d’Eroles, va conquerir Lleida ciutat.⁵⁹

EXPLICACIÓ DE CADA MUNICIPI DEL PLA D’URGELL

Bell-lloc. El 9 de juny de 1808, Bell-lloc va enviar el seu sometent al Bruc, i el 27 de juny del 1808 acompanyava els sometents d’Urgell i de la Segarra defensant la riba esquerra del Llobregat. Uns mesos més tard podem trobar el sometent de Bell-lloc lluitant a Igualada, Vimbodí, Torres de Segre, Montoliu i Aitona.⁶⁰

El 6 d’abril de 1810, les tropes franceses van entrar a Bell-lloc.⁶¹ El 18 d’abril de 1810, van trobar morta a sota del seu llit Maria Fàbregas, filla de Preixana. El més probable és que la matessin els francesos quan la van trobar.⁶² Per culpa del maltractament invasor, el dia 31 de maig de 1810 va morir Maria Pou, de 55 anys, filla del Palau i vídua d’Antoni Majoral de Bell-lloc i tots dos veïns de Bell-lloc.⁶³ El 19 de setembre de 1813 es van endur per la força, i de matinada, el rector de Bell-lloc Mn. Antoni Bamala, qui estava malalt i sense esperances de vida, i va ser dut a la presó dels Eclesiàstics de Lleida, fins que el poble de Bell-lloc pagués el que exigien les tropes i govern francès de Lleida, que era la quantitat de 70 duros de plata.⁶⁴ Es desconeix si la gent de Bell-lloc va pagar aquesta quantitat, però el cert és que el dia 7 d’octubre ja estava un altre cop en aquesta vila, amb la seva criada i família, igualment captius.⁶⁵

El 7 d’octubre –possiblement de 1813– Clara Altarriba –de 73 anys d’edat i filla de Torregrossa– i aleshores veïna de Bell-lloc i vídua de Josep Puig, estava malalta i va ser duta pels francesos a Lleida, la nit del 8 de setembre.⁶⁶

Bellví. A Bellví la guerra del francès va tenir un capítol a part, i això es deu a l’existència del monestir de la Mare de Déu de les Sogues, el qual va ser assaltat i saquejat, i fou assassinat pels soldats francesos l’únic pare trinitari que quedava. Els altres germans trinitaris se n’havien anat a Mallorca, ja que s’hi havien endut la imatge de la Mare de Déu, al convent que tenien a l’illa. Tota la documentació existent, des dels començaments del monestir, va ser destruïda per sempre més.⁶⁷

59) LLADONOSA, 1991, pàg. 684

60) Casimiro SERÓ, *Historia de Bell-lloch*. Edita Rvdo. D. Casimiro Sero Serra. Artis Estudios Graficos, Lleida, 1970, pàg. 108.

61) SERÓ, 1970, pàg. 109.

62) SERÓ, 1970, pàg.110.

63) SERÓ, 1970, pàg. 111.

64) SERÓ, 1970, pàg. 111.

65) SERÓ, 1970, pàg. 111.

66) SERÓ, 1970, pàg. 112.

67) Germans BALAGUÉ I SALVIA, *Bellví, del tossal de les sogues al canal d’Urgell*, Offset-Romeu, Balaguer, 1986, pàg. 245 i 246.

En acabar-se la guerra, els germans trinitaris van retornar la imatge de la Mare de Déu de les Sogues, però no van anar a Bellvís directament sinó a Linyola. A Tarragona hi van anar representants de Bellvís per endur-se la imatge però els frares no ho van voler, ja que no se'n fiaven.⁶⁸

La gent de Bellvís volien rebre la imatge triomfalment, i que fos la seva parròquia el primer lloc on arribés. El pare provincial dels trinitaris, Fr. Miquel Vintró, era contrari a tot això, i va dipositar la imatge a casa de l'alcalde de Linyola. L'actitud dels germans trinitaris va causar escàndols, no només a Bellvís, sinó de l'oficialitat eclesiàstica de Balaguer, i del Capítol de la seu de Lleida. Tot l'enrenou va durar des del maig de 1814 fins al 3 de juliol del mateix any, en què es va rebre una ordre de l'oficial de Balaguer, dirigida al rector de Linyola, que manava que s'entregués al rector de Bellvís la imatge de la Mare de Déu.⁶⁹

Castellnou de Seana. El 1791 va néixer a Castellnou de Seana Anton Niubó. L'1 de juliol de 1808, en la guerra del francès, la Junta Superior li va donar la graduació de subtinent del segon Terç de Miquelets de Lleida, número 16. Va destacar en diferents combats contra l'invasor. El 1811 va ser ascendit a capità, per una acció de guerra prop de Figueres. Durant el setge de Tarragona, el 1811, el van capturar i deportar a l'hospital d'Aurillach (França), on va restar malalt fins el març de 1814. Posteriorment, destacaria en d'altres fets d'armes del segle XIX.⁷⁰

Fondarella. De Fondarella hi ha un fet curiós. Va ser el Mn. de Fondarella, Joan Prim, qui va escriure des de Tiurana, l'any 1812, diferents cartes obertes al canonge penitenciari de Lleida, Josep Vidal, i que va provocar una forta controvèrsia. El canonge va escriure als clergues catalans que obeïssin en tots els aspectes Napoleó. El rector de Fondarella no només s'hi va oposar, sinó que va fer públiques una sèrie d'opinions contràries en aquest aspecte, a manera de carta directa i oberta al canonge.

A principis del mes de setembre del mateix any de la invasió francesa, molts clergues van ser perseguits pels invasors i duts a Lleida ciutat, on són maltractats i arrestats. El mossèn de Fondarella va fugir, ja que havia estat avisat per un altre sacerdot. Va deixar la parròquia de Fondarella al vicari a mitjan mes d'octubre del mateix any – el més segur és que fos el 1808 – i quan havia passat el pitjor d'aquella persecució va tornar a Fondarella. Hi va estar dos mesos, fins que els regidors de l'ajuntament, persuadits per un convilatà afecte als francesos, van violar la seva immunitat eclesiàstica, van inscriure Joan Prim a la llista de la classe més rica de Fondarella, i per tant, havia de contribuir més a la recaptació diària dels invasors i no podia fer-hi front, ja que no era el seu nivell econòmic real. A més, no podia recórrer aquesta injustícia davant el tribunal competent, però sobretot perquè el

68) BALAGUÉ I SALVIA, 1986, pàg. 247.

69) BALAGUÉ I SALVIA, 1986, pàg. 248.

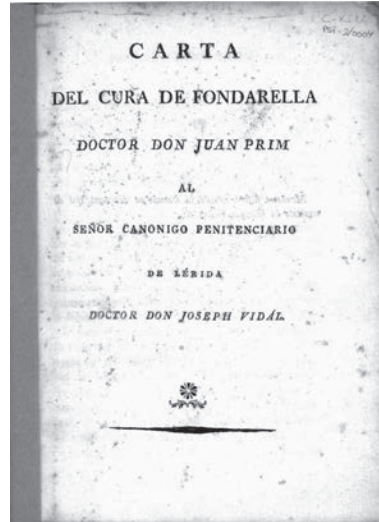
70) Felip GALLART. *La plana salvatge*, vol. 1. Anfigraf, 2011, pàg. 40.

rector entenia que amb els diners que donava contribuïa a la compra d'armes i queviures a l'exèrcit invasor, i va haver de tornar a fugir. Diu al text original: *“hasta que los regidores con intervencion y persuasion de un insigne avaro, agavachado, y muy confidente de V(...).”*⁷¹

L'obra consisteix en un opuscle de 32 pàgines, escrit en llengua castellana, imprès i dirigit a Josep Vidal, refusant la invasió napoleònica. L'estil del mossèn de Fondarella pot semblar feixuc, perquè sovint fa al·lusions bíbliques, i amb un estil una mica artificial vist avui dia, amb frases com per exemple *“Pues, Señor Penitenciario, los argumentos con que se esfuerza V. en probar la licitud del juramento, y su legalidad, están llenos de seducción é infidelidad; y para su refutación no es menester leer libros, que basta la fidelidad.”*⁷² *“O “...las ruinas de la Patria, Santuario, y Religion son hijas legítimas de unos fanáticos que con una escandalosa desercion han abandonado á la misma Patria, y Religión. Entre estos, los más señalados, viles, y perversos son los que con los embustes, y enredos de unos famosos libelos seducen á los Eclesiasticos y á los Pueblos, y les quieren forzar á abrazar el sanguinario sistema de Napoleon con un total abandono de la Patria y Religion. Entre estos últimos creeré que V. Señor Penitenciario Vidál ocupa en Cataluña el primer lugar.”*⁷³

És indiscutible la capacitat retòrica i argumentativa de l'autor, quan per exemple rebut els arguments del canonge afrancesat, com per exemple: *“Aun mas infiel se descubre su talento en la prueba de su segundo argumento. Es indisputable, é innegable (dice) nuestra obediencia á Napoleon porque debemos sujetarnos á las superiores potestades: lo roborá con varias autoridades...”*⁷⁴

El pensament del rector de Fondarella està en consonància amb el seu temps, quan reclama la legitimitat de Ferran VII de Borbó: *“El cuerpo español ha jurado á Fernando por legítimo Rey de España: luego si V. se cree miembro sano unido al cuerpo español, contraye la misma obligación: si se cree desobligado, es ya miembro separado, y no miembro sano español. (...) Fernando ya Príncipe de Asturias fue jurado sucesor del Reyno de todos los Españoles...”*⁷⁵

Fotografia de la portada de l'exemplar escrit pel rector de Fondarella contra Josep Vidal i tots els que abonavaven l'ocupació i l'autoritat francesa

71) Joan PRIM, *Carta del cura de Fondarella, doctor don Juan Prim al señor canonigo penitenciario de Lérida. Doctor Don Joseph Vidal*, 1812, pàg. 30.

72) PRIM, 1812, pàg. 3.

73) PRIM, 1812, pàg. 4.

74) PRIM, 1812, pàg. 15.

75) PRIM, 1812, pàg. 21.

Golmés. El dia 7 o 8 de maig de 1810 els francesos van entrar a Golmés; el poble estava pràcticament deshabitat. Van saquejar l'església i l'arxiu del "comú," amb important destrucció de documentació. El mateix dia hi va haver un petit enfrontament entre els invasors i alguns habitants de Golmés, i a causa d'això va morir el jove Ramon Cisteré de 25 anys.⁷⁶

Els soldats francesos van destruir i cremar l'església, amb les imatges de sants, i feren profanacions i robatoris. Els membres dels consistori van fugir, i els francesos van nomenar batlle de la vila Francesc Canela. El dia 17 d'abril de 1813, un destacament napoleònic va tornar a saquejar la casa de la vila i van matar Josep Cisteré d'un tret d'arma de foc. Va ser l'últim atemptat greu que va sofrir Golmés ja que, pocs mesos després, els francesos, derrotats, van abandonar el país.⁷⁷

Ivars d'Urgell. D'Ivars d'Urgell hi ha algunes dades interessants. Durant la batalla del Bruc, les autoritats locals van enviar queviures a les tropes espanyoles. Després d'aquesta batalla, els francesos van anar a Calaf i a Guissona, la qual cosa va alarmar tot Ivars, i molts homes de la vila, armats i capitanejats per Joaquín de Foraster y Derbas, tinent de regiment de cavalleria "del infante" sortiren. Segons escriuen les autoritats locals, a la vila només hi van quedar les dones, les quals enviaven queviures als combatents ivarsencs. Quan van saber de l'entrada francesa a Balaguer – no menciona cap data- i que s'acostaven a Lleida, tots els nens i nenes, dones, homes incapaços o malalts, van marxar cap a les muntanyes – no menciona cap lloc en concret- amb tot el que van poder endur-se, i a la vila només hi van quedar dues ancianes i els homes capaços de defensar Ivars. Cita que mentre durava el setge de Lleida, les tropes napoleòniques s'enduïen per força tota la gent de la comarca, per fer de sapadors.⁷⁸

El vicari d'Ivars i tres sacerdots més, naturals de la mateixa vila, no van voler obeir el governador francès de Lleida (Henriot), qui va donar l'ordre que tot el clergat catòlic del corregiment de Lleida havia d'anar a la seva capital, a jurar fidelitat als francesos.⁷⁹

Linyola. De Linyola ha quedat registrat que el 16 de juliol de 1813 hi moria un quinto de Vila-rodona, i que el 3 de febrer de 1814 moria violentament el traginer Pau Martí. La natalitat va ser normal, però les collites van ser dolentes; a més, les malalties van acabar de portar misèria a la vila. Així, el 30 de maig de 1812, el rector fa constar que enterrava un difunt dins de l'església a causa del mal estat del fossar, que estava exposat a les feristeles. Va adreçar diverses peticions

76) J.M. PALAU, *Golmés. Recull històric*, Ajuntament de Golmés, 1983, pàg. 106.

77) PALAU, 1983, pàg. 106.

78) Institut d'Estudis Ilerdencs, Lligat Tàrragó. C.46/2 Reg. 0061 C. 54/8 "Còpia dels informes lliurats pels ajuntaments de Cervera, Omellons i Ivars d'Urgell (...) sobre el comportament dels ciutadans durant la guerra del francès.

79) Ibidem.

a l'ajuntament, que no van ser ateses El 3 de juny del mateix any enterrava un cos al cementiri a més fondària de l'habitual per evitar que el cos del difunt fos menjat pels gossos.⁸⁰

Els anys 1813 i 1814, l'ajuntament de Linyola va haver d'estendre diversos certificats de persones indigents, que feia temps que havien de fer llit i els fills d'aquests estaven en la més absoluta misèria.⁸¹

Mollerussa. El batlle de Mollerussa, Joan Bosch, va escriure el novembre de 1817 que Mollerussa, per la seva proximitat a la plaça militar de Lleida, va ser blanc de "*los furors del intruso*" durant la dominació que va des de maig de 1810 fins a setembre de 1813, pel saqueig i la presó de molts veïns que entre aquest temps a Mollerussa no va produir res, i que per tant no podia pagar els impostos requerits pel governador – ja espanyol- i sense els invasors francesos.⁸²

És probable que el 29 de juliol de 1809, a l'església parroquial, se celebrés un aniversari amb nocturn i laudes pels que van morir durant la guerra del francès.⁸³

És curiós que a la *Gaceta del gobierno de México*, en data del 21 de març de 1812, hi consti una referència a Mollerussa, dins del context d'una batalla de la guerra del francès. Però cal tenir en compte que es tracta d'una sèrie de moviments –d'atacs i contraatacs– a la via entre Cervera i Lleida. La narració no és gaire acurada, però és lògic si tenim en compte l'època (principis del segle XIX), si tenim en compte el lloc (el continent americà), i que ho fa la *Gaceta del gobierno de México*, és a dir, un diari.

Explica que es tracta d'un ofici del general en cap "D. Luis Lacy⁸⁴ á la junta superior del principado de Cataluña." Cal pensar que el relatant és el mateix general, que parla en primera persona i explica el desenllaç dels combats. I comença així: "*Apenas supe la salida de los franceses de Igualada (...) dirigí mi marcha hácia Cervera (...) La presencia sola de mi división hizo abandonar al enemigo la ciudad, y encerrarse en su universidad*". Era una columna de 500 infants i 50 dragons, recent arribats de Lleida.⁸⁵ Continua el general: "*enví contra ellos al coronel de húsares de Cataluña, D. Luis de Creef, con su regimiento, 40 coraceros y 200 infantes al mando del coronel D. Josep Casas.*" Continua explicant que la seva infanteria, per motius físics, va quedar despenjada de la resta de contingent i va ser blanc de l'enemic, perquè "*el enemigo, formando el cuadro, y protegido de una pieza de á 4, burlase sus tentativas. Sin embargo, siguió su retaguardia hasta Mollerussa, obligándole á abandonar el convento de Tárrega (...)*

80) Grups d'Estudiosos de la vila. Coordinació Esteve MESTRE *Història de Linyola*. 1987, pàg. 165.

81) MESTRE, 1987, pàg. 166.

82) Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell, ajuntament de Mollerussa, *Llibre de comptes de clavaris (1764-1829)*, llibre 2, pàg. 196.

83) *Urgell-Segarra*, núm. 12 (16.03.1919). Segons relata Joan Canudas basant-se en l'arxiu parroquial que aleshores no havia estat cremat per la guerra civil i notes de la família Berenguer de Mollerussa.

84) LUIS DE LACY Y GAUTIER (1772- 1817), militar espanyol, d'origen irlandès, que va tenir un paper important en els combats contra els francesos durant, a Catalunya hi va estar entre 1811 i 1812, i va ser nomenat Capità General de Catalunya.

85) *Gaceta del gobierno de México*, Tom III, núm. 205 (1812), pàg. 330.

*pasó á poner el bloqueo al fuerte de Bellpuig.*⁸⁶ Si tenim en compte que es mencionen poblacions que estan en la mateixa via (Cervera, Tàrrrega, Bellpuig, Mollerussa etc.) es tracta d'una sèrie de moviments d'avançament i replegament per aquesta via que va de Barcelona a Lleida, i d'aquí la menció de Mollerussa, que a la seva altura hi va succeir alguna cosa remarcable.

Al principi de l'ocupació francesa – molt possiblement és l'any 1808- les tropes napoleòniques van endur-se el mossèn de Mollerussa -Salvador Prunera-, i com que no es trobava bé i no podia anar a Lleida ni a peu ni tampoc a cavall, se'l van endur dalt d'un carro.⁸⁷

De Mollerussa tenim el cas d'un document, signat el 10 de setembre de 1809, que fa referència a l'hostal, i al seu arrendament. L'arrendador és el consistori de Mollerussa, i en el document consten els noms dels seus membres: Juan Braque⁸⁸ batlle, Ignasi Jaques i Jaume Marsal, regidors, i Isidori Pons, síndic provisional. L'arrendatari és Anton Rexachs, natural d'Igualada. Tot seguit es tracta d'una sèrie de condicions, com per exemple que l'arrendatari ha d'arranjar l'hostal si hi ha algun desperfecte, i a més les condicions econòmiques: 75 lliures anuals, mentre els francesos tinguin ocupades les ciutats de Barcelona i Saragossa, però si dites capitals no estan ocupades, pagarà més, és a dir 175 lliures.⁸⁹

Del tracte de l'hostaler amb l'ajuntament de Mollerussa, s'entén que la ocupació francesa era un contratemps per a la línia i l'afluència de persones i mercaderies (l'arrendador pagava 75 lliures), i per contra en pagava més (175 lliures) si els francesos no ocupaven aquestes capitals.

Miralcamp. El 13 de maig de 1816 l'ajuntament de Miralcamp va decidir –juntament amb els caps de família de la vila– vendre les terres del comú per satisfer els préstecs que havien fet alguns pagesos de Miralcamp i invertir-los en les despeses degudes a la guerra del francès. Probablement, després d'haver retornat aquests diners, els béns del comú de la vila quedessin molt reduïts.⁹⁰

El Poal. En aquesta població tenim referències de la guerra del francès per un personatge, Antoni Puig, administrador i valedor de les propietats del marquès d'Alfarràs, del marquès de Lluprà i del comte de Santa Coloma. Personatge acabat i ben relacionat, a més vivia dels arrendaments de terres o negocis (seda, cànem i aiguardent) i les propietats del Poal.⁹¹ Va marxar diferents cops del Poal, per la proximitat dels francesos: el 1809 cap a Àger, i des de l'abril fins al juliol de 1810, vivia a Bellpuig.⁹²

86) *Gaceta del gobierno de México*, Tom III, núm. 205 (1812), pàg. 331.

87) *Carta del cura de Fondarella, doctor don Juan Prim al señor canónigo penitenciario de Lérida DOCTOR DON JOSEPH VIDAL*, pàg. 28 i 29.

88) Curiosament el nom és en castellà a l'original quan el document està escrit en català.

89) Miquel POLO, *Mollerussa. El naixement d'un lloc petit (1839-1888)*, Ajuntament de Mollerussa, 1999, pàg. 33-36.

90) J.M. GASSET et alii, *Miralcamp en el temps l'espai i la història*, pàg. 140.

91) Esteve MESTRE i Ton SOLÉ, "Antoni Puig Minguell, del Poal, a través dels seus copiadors de cartes (1807-1825)*", a *Mascaçà*, núm. 2 (2011), pàg. 77.

92) MESTRE i SOLÉ, 2011, pàg. 79.

Sembla ser que el seu esperit fugisser respecte dels francesos tenia com a contrapartida ajudar els resistents als invasors; per exemple en una carta datada del 19 d'octubre de 1808, a Pablo Martín Campomanes: “*Todavía continuamos haciendo miquelets, pero no hay bastantes fusiles para la tropa que tenemos.*”⁹³

Un altre exemple, en una altra carta, adreçada a Antonio de Eril, s'excusa de l'endarreriment en el tercer pagament de l'arrendament del Priorat perquè ha hagut de sortir en contra dels francesos.⁹⁴ Tot això, cal mirar-ho amb lupa, ja que també es podria tractar d'excuses.

Torregrossa. De Torregrossa, durant la guerra del francès, hi ha un personatge destacable: Josep Capell i Sedó (1785-1840) nat a Torregrossa. Era fill de Joan Capell Tehas (de Torregrossa) i de Madrona Capell Sedó (Juneda), el seu pare era un pagès benestant de Torregrossa, i representant de dues de les famílies importants a Catalunya: Duran i Fivaller.⁹⁵

Josep Capell Sedó va nèixer a Torregrossa el 18 de març de 1785, penúltim germà dels onze que va tindre el matrimoni Capell-Sedó. Va iniciar la carrera religiosa i el 1807 era clergue de primera tonsura a l'església de Riudoms. Començada la guerra del francès, i com que era un dels solters de Torregrossa que havien de completar la quota de solters, va agafar les armes contra l'invasor.⁹⁶

El 20 de juny de 1808 es va allistar al Terç de Miquelets de Lleida, va actuar al setge de Saragossa i li van concedir un escut de valor. A l'Almoda, el 1809, va arravatar al contrari 700 quarteres de civada. A Molins de Rei, el 1812, es van enfrontar al governador de Barcelona, M. Mathieu. Quan tenia vint-i-quatre anys, el 1809, el van nomenar capità segon, i el 1811, capità primer. Capell va penjar la sotana per seguir la carrera militar. El 1806 va traspassar la seva mare, Madrona Sedó, i el 1813, el seu pare, Joan Capell Tehas, en plena guerra civil i li va deixar una herència substancial.⁹⁷ Acabada la guerra del francès, Joan Capell es distingiria en d'altres fets bèl·lics del segle XIX.

Vilanova de Bellpuig. A principis del segle XIX, el cultiu d'hortalisses creixia i el duc de Sessa en volia cobrar el delme; per aconseguir-lo va iniciar plets contra els pobles de la seva baronia, entre ells Vilanova, que es va negar a pagar-lo, però quan va sorgir la guerra del francès, aquest plet va quedar aturat.

93) MESTRE i SOLÉ, 2011, pàg. 82.

94) MESTRE i SOLÉ, 2011, pàg. 83.

95) FELIP GALLART i VICENT LLADONOSA, “El comandant Capell de Torregrossa (1789-1840)”, a *Mascançà*, núm. 6 (2015), pàg. 123.

96) GALLART i LLADONOSA, 2015, pàg. 124.

97) GALLART i LLADONOSA, 2015, pàg. 124.